

Section: Jurisprudence

DOI 10.70286/eoss-08.09.2025.003

ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ У СПОРАХ ЩОДО СУБСИДІАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО

Паніотов Олег Костянтинович
аспірант

Відділу проблем модернізації господарського права та законодавства
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова Національної академії наук України»
м. Київ, Україна

Субсидіарна відповідальність у процедурі банкрутства є правовим механізмом, що дозволяє притягнути до відповідальності третіх осіб, які сприяли або безпосередньо вплинули на доведення боржника до фінансової неспроможності. Вона передбачена законодавством України, зокрема, частиною 2 статті 61 Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУЗПБ), і має специфічну природу та механізми реалізації.

Сутністю субсидіарної відповідальності є те, що особи, винні в доведенні боржника до банкрутства, зобов'язані компенсувати різницю між сумою кредиторських вимог і ліквідаційною масою. Це означає, що відповідальність може виникнути лише у разі недостатності активів боржника для задоволення вимог кредиторів.

Обов'язком арбітражного керуючого і однією з підстав для початку ініціювання притягнення винних осіб до субсидіарної відповідальності є проведення аналізу фінансово-господарського стану, інвестиційної та іншої діяльності боржника та становища на ринках боржника, за результатами якого встановлюється наявність або відсутність ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, вчинення незаконних дій у разі банкрутства.

Відповідно до наказу Міністерства юстиції України від 10.09.2020 № 3105/5 «Про затвердження Порядку проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання щодо наявності ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства» цей аналіз проводиться на підставі Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджених наказом Міністерства економіки України від 19.01.2006 № 14 (далі – Методичні рекомендації).

Згідно Методичних рекомендацій джерелами інформації для проведення аналізу є дані фінансової звітності підприємства-боржника (баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал та ін.).

Проте, Методичні рекомендації не враховують зміни, які були внесені в стандарти бухгалтерського обліку, в форми фінансової звітності, безпосередньо в Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», не відповідають вимогам вже чинного Кодексу.

Разом з тим, як показує практика, ці дані часто є сфабрикованими, зокрема, в тому числі, але не виключно: завищені активи (неіснуючі запаси, непідтверджена первинними документами дебіторська заборгованість тощо) і занижені зобов'язання (розмір визнаних судом вимог кредиторів як правило значно перевищує зобов'язання боржника в бухгалтерському обліку і, відповідно, в показниках фінансової звітності). Також, Методичні рекомендації передбачають перевірку фінансово-господарських договорів підприємства, їх виконання.

На практиці розповсюджені випадки, коли арбітражному керуючому жодні документи підприємства-боржника не передаються.

На сьогоднішній день в Україні трапляються випадки взаємосуперечливої судової практики з цього приводу: в одних справах суди дотримуються позиції, що ненадання документів є ознакою недобросовісних дій власників/керівників підприємства-банкрута, а в інших: в Україні діє презумпція невинуватості, диспозитивність та змагальність сторін, і це є обов'язок ліквідатора довести належними, допустимими і достовірними доказами ознаки доведення до банкрутства, і пошук цих доказів, в т.ч. документів з господарської діяльності боржника, є обов'язком саме ліквідатора.

Для вирішення цієї проблеми вважаю за доцільне звернути увагу на досвід Нідерландів. В цій державі також запроваджено механізм персональної відповідальності керівників збанкрутілих юридичних осіб: приватних компаній з обмеженою відповідальністю (подібні до наших товариство з обмеженою відповідальністю) та публічних компаній (подібні до наших акціонерних товариств). Це питання врегульоване ст.ст. 138, 248 та побічно 10, 394 Цивільного кодексу Нідерландів. В буквальному перекладі на українську мову ця відповідальність називається «солідарна», проте за своєю суттю та змістом вона відповідає саме «субсидіарній» відповідальності згідно українського законодавства. Для її застосування необхідна наявність таких елементів:

- юридична особа визнана банкрутом;
- виявлено «дефіцит активів»;
- мало місце «неналежне виконання директорських обов'язків».

Розмір коштів, що підлягають стягненню, обмежується сумою "дефіциту".

При цьому, нормами Цивільного кодексу Нідерландів (ст.ст. 138, 248) прямо передбачено, що неналежне виконання директорських обов'язків мало місце, якщо були порушені такі зобов'язання керівництва (ст. 10):

- 1) вести облік фінансового стану юридичної особи та всього, що стосується

діяльності юридичної особи, а також зберігати пов'язані з цим книги, документи та інші носії даних таким чином, щоб права та обов'язки юридичної особи були відомі в будь-який час;

2) щорічно протягом шести місяців після закінчення фінансового року складати та письмово фіксувати баланс та звіт про доходи та витрати юридичної особи;

3) зберігати книги, документи та інші носії даних, зазначені в пунктах 1 та 2, протягом семи років;

4) Дані, що зберігаються на носії даних, за винятком паперового балансу та звіту про прибутки та збитки, можуть бути передані на інший носій даних та зберігатися на ньому за умови, що передача здійснюється з правильним та повним відображенням даних, а також що ці дані доступні протягом усього періоду зберігання та можуть бути зроблені придатними для читання протягом розумного часу.

На підставі вищезазначеного, за доцільне включити подібну норму в українське законодавство, а саме: в Кодекс України з процедур банкрутства, що матиме позитивний вплив на правовий порядок, підвищить дисципліну виконання грошових зобов'язань та збільшить рівень захисту кредиторів.

Список використаних джерел

1. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 № 2597-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>;
2. Цивільний кодекс Нідерландів. Книга 2 : Юридичні особи. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0003045/2024-01-01#Boek2>.

РОЗГЛЯД ВИЩИМ АНТИКОРУПЦІЙНИМ СУДОМ СПРАВ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ САНКЦІЙ, ПЕРЕДБАЧЕНОЇ ПУНКТОМ 11 ЧАСТИНИ ПЕРШОЇ СТАТТІ 4 ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО САНКЦІЙ»

Мельник Софія

здобувачка вищої освіти бакалаврського рівня

Кафедра приватно-правових дисциплін

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського, Україна

Розвиток антикорупційного законодавства та антикорупційних інституцій розпочався в 2014 року.

З подальшим забезпеченням ефективної діяльності новостворених державних органів, все частіше поставало питання про створення відповідного спеціалізованого суду.